

Ziņojums par Cēsu novada pašvaldības attīstības perspektīvām

Pārskats par Cēsu novada Attīstības programmas 2013.-2019. gadam
īstenošanu

cēsis 2026

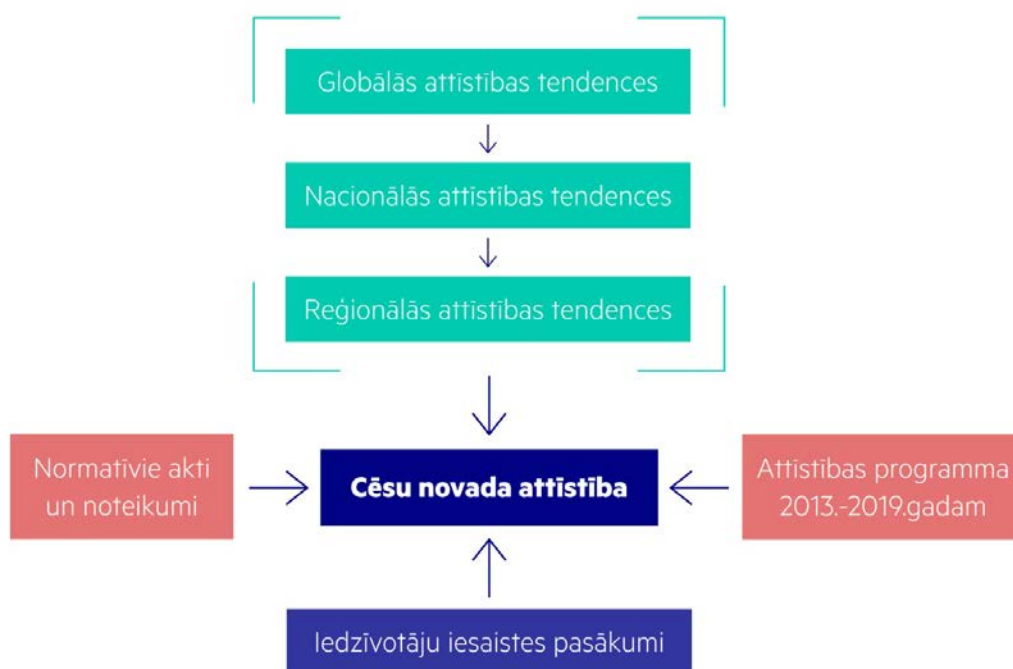
Saturs

IEVADS.....	3
GLOBĀLIE PASAULES IZAICINĀJUMI.....	4
EKONOMIKA UN POLITIKA	4
KĻIMATS UN EKOĻĢIJA.....	5
CILVĒKS.....	7
LATVIJAS ATTĪSTĪBAS TENDENCES.....	9
GLOBĀLĀ KONKURĒTSPĒJA UN EKONOMIKA.....	9
TERITORIĀLI ADMINISTRATĪVĀ REFORMA.....	10
CĒSU NOVADA ATTĪSTĪBAS TENDENCES.....	12
ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ NOTEIKTO ATTĪSTĪBAS MĒRĶU ĪSTENOŠANAS NOVĒRTĒJUMS.....	15
CĒSU NOVADA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS 2020.-2026. IZSTRĀDES GAITA.....	25
KOPSAVILKUMS UN SECINĀJUMI.....	28

Ievads

Ziņojums par Cēsu novada pašvaldības attīstības perspektīvām, kas vienlaicīgi ietver pārskatu par Cēsu novada Attīstības programmas 2013.-2019. gadam īstenošanu, izstrādāts balstoties uz Likumu par Teritorijas plānošanu, Cēsu novada Attīstības programmu 2013.-2019. gadam, Cēsu novada domes 2019. gada 7.februāra lēmumu "Par Cēsu novada attīstības programmas 2020.-2026.gadam izstrādes uzsākšanu". Ziņojuma sagatavošanā analizēta globālās attīstības tendences, Latvijas attīstības perspektīvas, reģionālās un Cēsu novada attīstības perspektīvas. Ziņojums iekļaut arī darbu grupu, kas organizētas novada Attīstības programmas 2020.-2026. gadam izstrādei. Ziņojuma izstrādes struktūru skat. nākamajā attēlā.

Ziņojuma par Cēsu novada pašvaldības attīstības perspektīvām izstrādes struktūra

Globālie Pasaules izaicinājumi

Ekonomika un politika

Pasaules ekonomikas forums (*World Economic Forum*) ir apkopojis 10 galvenos globālās ekonomikas riskus 2019.gadā ar ietekmi ilgtermiņā¹. Tie ir:

1. ASV-Ķīnas tirgus “karš”;
2. ASV uzņēmumu parādu slogs var veicināt globālās ekonomikas lejupslīdi;
3. Infekciju izplatīšanās, lai radītu jaunu plašu krīzi tirgos;
4. Ķīnas iespējamā haotiskā un ilgstošā ekonomikas lejupslīde;
5. Naftas piedāvājuma deficīts, kas var radīt globālu kaitējumu naftas cenas kāpumam;
6. Teritoriālie strīdi Dienvidķīnas vai Austrumķīnas jūrās var izraisīt karadarbības uzliesmojumus;
7. Kiberuzbrukumi un datu integritāte internetā;
8. Korejas pussalas militārā konfrontācija;
9. Lielbritānijas izstāšanās no Eiropas Savienības (turpmāk – ES) un BREXIT;
10. Politiskā un finanšu nestabilitāte Itālijā.

Lai arī sākotnēji šķiet, ka šie globālie sociālie, ekonomiskie un politiskie konflikti ir ar mazu ietekmi uz Cēsu novada attīstību, tomēr spilgts piemērs ir Globālās pasaules krīzes 2007.-2008. gadā sekas, kas sākās ar ASV investīciju bankas “Lehman Brothers” sabrukumu. Globālā un nacionālā līmenī, it sevišķi Latvijā un Cēsu novadā, tam bija vai pat joprojām ir negatīvas attīstības sekas. Globālā tirdzniecība, sociālās un politiskās saites ir cieši saistītas, tādēļ tām ir būtiska ietekme uz vietējiem procesiem sabiedrībā, ekonomikā un politikā.

Arī ES piedzīvo būtiskus satricinājumus – 2019. gada 20. augustā Itālija, kā paredzēts, ir piedzīvojusi smagu politisko krīzi un tās valdība ir beigusi darbu. Pēc dažādām prognozēm tas var draudēt ar vēl lielāku attālināšanos no ES. Tāpat augustā, šī ziņojuma tapšanas laikā, nav zināmas BREXIT sekas un nosacījumi. Beznosacījumu vienošanās var draudēt ar Latvijas eksporta tirgus samazināšanos. Jāņem vērā, ka Latvijas eksports uz Lielbritāniju sastāda 6% no kopējā eksporta apjoma, kas Lielbritāniju ierindo arī 6. vietā starp lielākajām Latvijas eksporta valstīm². Pēc BREXIT visas preces, kuras pirms un pārdos no un uz Lielbritāniju, tiks uzskatītas par importa vai eksporta precēm, uz kurām attiecas noteikumi kā uz trešo valstu precēm (muita, papildus nodokļi, PVN, akcīzes u.c.)³. Šāda situācija īpaši smagi varētu skart Vidzemes reģiona kokapstrādes uzņēmumus,

¹ The top 10 risks to the global economy, according to the Economist Intelligence Unit: <https://www.weforum.org/agenda/2019/03/the-top-10-risks-to-the-global-economy-according-to-the-economists-intelligence-unit/>

² Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/areja-tirdznieciba/apkopojums/meklet-tema/2511-latvijas-areja-tirdznieciba-2019-gada>

³ “Brexit” bez izstāšanās līguma. Ar ko jārēķinās uzņēmējiem: <https://lvportals.lv/norises/301597-brexit-bez-izstasanas-liguma-ar-ko-jarekinas-uznemejiem-2019>

ņemot vērā, ka uz Lielbritāniju galvenokārt tiek eksportēts koks un koka izstrādājumi, tas ir – 62% no kopējā eksporta apjoma uz Lielbritāniju⁴.

2019. gadā samazinājies arī Eirozonas izaugsmes prognozes. Ekstrēmi zems ir Vācijas izaugsmes temps – 0,7%⁵. 2019. gada Vācijas mašīnu ražošana ir sarukusi līdz 2008. gada – krīzes – līmenim⁶. Recesiju pastiprina ne tikai lielā pāradu nasta pēc 2008. gada krīzes, bet arī darbspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanās ekonomikā. Darbspējīgo iedzīvotāju skaits Vācijā ir samazinājies gadiem, un paredzams, ka līdz 2039. gadam tas samazināsies līdz 47 miljoniem no 54 miljoniem. Un šajā ziņā Vācija nav viena. Četrdesmit sešās pasaules valstīs, ieskaitot tādas lielvalstis kā Japāna, Krievija un Ķīna, iedzīvotāju skaits ir samazinājies⁷.

Bez tam – pasaules ekonomika piedzīvo ceturto rūpniecības revolūciju, un šīs pārmaiņas ietekmēs ikvienu. Tiek atzīts, ka ES un tās dalībvalstīm ir ievērojamas konkurences priekšrocības, vienlaikus ir nepieciešamas investīcijas iedzīvotāju prasmēs, inovācijās un jaunās tehnoloģijās, palīdzot virzīt ekonomikas un sabiedrības pāreju uz ilgtspējīgu attīstību⁸.

Šādas jaunas globālās un ES ekonomikas pārmaiņas un recesijas pazīmes liek izdarīt piesardzīgas prognozes par 2020. gada ekonomikas attīstību, kā arī Cēsu novada pašvaldības izaugsmi, kā arī ieņēmumu prognozi.

Klimats un ekoloģija

Klimata un ekoloģijas globālie jautājumi ir nepieciešams apskatīt atsevišķi tādēļ, ka Cēsu novadam ir unikāls ģeogrāfiskais izvietojums Vidzemes augstienē un Gaujas nacionālā parka teritorijā, ko būtiski ietekmē klimata pārmaiņas.

Apvienoto Nāciju organizācijas Ģenerālajā asamblejā 2015. gada septembrī valstis visā pasaulē parakstīja ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un tās 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus.

Tas ir:

1. Nabadzības izskaušana;
2. Novērsts bads;
3. Laba veselība un labklājība ikvienam;
4. Kvalitatīva izglītība;
5. Dzimumu līdztiesība;
6. Tīrs ūdens un sanitārija;
7. Pieejama un tīra enerģija;
8. Pienācīgas un kvalitātes nodarbinātība un ekonomikas izaugsme;

⁴ Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/areja-tirdznieciba/apkopojuums/meklet-tema/2511-latvijas-areja-tirdznieciba-2019-gada>

⁵ World Economic Outlook, July 2019: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/07/18/WEOupdateJuly2019>

⁶ Citadeles vecākais ekonomists Mārtiņš Āboliņš: <https://twitter.com/MartinsAbolins/status/1161271166851518464?s=20>

⁷ Our Irrational Anxiety About 'Slow' Growth: <https://www.nytimes.com/2019/08/17/opinion/sunday/global-recession.html?smid=nytcore-ios-share>

⁸ Pārdomu dokuments. Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_lv_v2_web.pdf

9. Rūpniecība, inovācijas un infrastruktūra;
10. Nevienlīdzības mazināšana;
11. Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas;
12. Atbildīgs patēriņš un ražošana;
13. Rīcība klimata jomā;
14. Dzīvība ūdenī;
15. Dzīvība uz zemes;
16. Miers, taisnīgums un spēcīgas iestādes;
17. Partnerības mērķu sasniegšanā.

Ilgtspējīgo mērķu pamatā ir tādas rīcības, kas nodrošina resursu saglabāšanu nākamajām paaudzēm. Turpinot izvirzīto ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu, 2016. gadā tika parakstīts Parīzes nolīgums – ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām. Parīzes klimata nolīgumā, kas ir pirmā vispārēji juridiski saistošā pasaules mēroga vienošanās klimata jomā, valstis atzīst, ka ir efektīvi un progresīvi jāreaģē uz neatliekami risināmajiem klimata pārmaiņu draudiem, balstoties uz labākajām pieejamām zinātnes atziņām un, ka liela nozīme klimata pārmaiņu problēmu risināšanā ir ilgtspējīgam dzīves veidam un ilgtspējīgam patēriņam un ražošanas modeļiem⁹. Lai stātos pretim klimata izmaiņām, valstis apņemas samazināt temperatūras pieaugumu, ierobežojot siltumnīcefekta gāzu emisiju maksimumu.

Galvenie klimata pārmaiņas raksturojošie rādītāji Latvijā ir gaisa temperatūra (un ar to saistītie rādītāji), atmosfēras nokrišņu daudzums, jūras līmenis, vēja ātrums, ekstremāli laikapstākļu un klimata notikumi (ekstrēmi). Klimata pārmaiņām ir negatīva ietekme uz būvniecību un infrastruktūras plānošanu; civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanu; veselību un labklājību; bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu pakalpojumiem; lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību; tūrismu un ainavu plānošanu¹⁰. Piemēram, kā klimata radītie riski tiek identificēti nokrišņu plūdu radīto bojājumu pieaugums ēkām, ēku pamatu un grunts bojājumi, mežu ugunsgrēki, ārvalstu iedzīvotāju migrācija uz Latviju klimata pārmaiņu izpausmju dēļ ārvalstīs; Latvijai neraksturīgu ekspansīvu un agresīvu svešzemu sugu, infekciju slimību, augu kaitīgo organismu izplatīšanās; ziemas tūrisma sezonas garuma un pazīmju maiņas risks utt. Šādas klimata izmaiņas negatīvi ietekmē Latvijas ekonomiku vairāku 10 miljonu EUR gadā.

Tomēr klimata pārmaiņas ir iespējams izmantot arī savā labā. Piemēram, gada vidējās temperatūras izmaiņas var samazināt apkures izmaksas, garākas vasaras sezonas varētu veicināt tūrisma nozares attīstību, ziemas ilguma samazināšanās varētu samazināt gripas epidēmiju intensitāti, saslimšanas ar bronhītiem un pneimonijām u.tml.¹¹

Analizējot globālās ekoloģijas izaicinājumus, par visnopietnākajiem ilgtspējas trūkumiem un galveno izaicinājumu tiek uzsvērts ekoloģiskais parāds, kas tiek uzkrāts, pārmērīgi izmantojot un izsmelot dabas resursus un tādējādi apdraudot spēju apmierināt nākamo paaudžu vajadzības ar pieejamiem planētas resursiem. Visā pasaulē pamatresursu ierobežotība no saldūdens līdz auglīgai zemei, apdraud cilvēces pastāvēšanu. Mūsdienās cilvēce izmanto 1,7 Zemes ekvivalentus. Ņemot vērā, ka no 1900. līdz 2015. gadam pasaules mērogā materiālo resursu patēriņš pieauga

⁹ Parīzes Nolīgums: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=LV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=LV)

¹⁰ Par Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030. gadam: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=308330&fbclid=IwAR2eJjGApJCMonZLv7T8uoEXjsFRSzaDeHbws7EaWn6fb6Z6CMqvYx1ymNc>

¹¹ Turpat

četrpadsmit reizes un tiek prognozēts, ka no 2015. līdz 2050. gadam tas pieaugs vairāk nekā divas reizes, pasaule strauji tuvojas vairākajiem kritiskajiem punktiem. Papildus vides slogam tas rada nopietnu problēmu ES ekonomikai, kas ir atkarīga no materiāliem starptautiskajos tirgos¹².

Cilvēks

Tāpat kā planētas mēroga izaicinājums, arī ES sociālās labklājības modelis – Eiropas projekta stūrkamens – piedzīvo pārmaiņas. Tehnoloģiskās, strukturālās un demogrāfiskās pārmaiņas globalizētā pasaulē maina darba raksturu un liek apšaubīt mūsu solidaritāti, graužot solījumu, ka katrai nākamajai paaudzei ir cerības mantot labāku pasauli nekā iepriekšējai. Tas var arī palielināt apdraudējumu ES pamatvērtībām – demokrātijai, tiesiskumam un pamattiesībām¹³.

Joprojām starptautiskajā sabiedrībā ir vērojama nevienlīdzības daudzdimensionālā problēma, kas ietver ne tikai ienākumu būtiskās atšķirības, bet arī nevienlīdzību izglītībā, cilvēktiesībās, veselības aprūpē utt. Šī iemesla dēļ ES ir ratificējusi Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20 principus, kas strukturēti trīs kategorijās, uzsverot galvenās tēmas sociālajai nevienlīdzībai ES:

1. Vienādas iespējas un piekļuve darba tirgum:
 - Vispārējā un profesionālā izglītība un mūžizglītība;
 - Dzimumu līdztiesība;
 - Vienādas iespējas;
 - Aktīvs atbalsts nodarbinātībai.
2. Taisnīgi darba apstākļi:
 - Droši un pielāgojami darba apstākļi;
 - Atalgojums;
 - Informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atlaišanas gadījumā;
 - Sociālais dialogs un darbinieku dalība;
 - Darba un privātās dzīves līdzsvars;
 - Veselīga, droša un labi pielāgota darba vide un datu aizsardzība.
3. Sociālā aizsardzība un iekļaušana:
 - Bērnu aprūpe un atbalsts bērniem;
 - Sociālā aizsardzība;
 - Bezdarbnieku pabalsti;
 - Minimālie ienākumi;
 - Ienākumi un pensijas vecumdienās;
 - Veselības aprūpe;
 - Invalīdu iekļaušana;
 - Ilgtermiņa aprūpe;
 - Mājokļi un palīdzība bezpajumtniekiem;

¹² Pārdomu dokuments. Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_lv_v2_web.pdf

¹³ Pārdomu dokuments. Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_lv_v2_web.pdf

- Piekļuve pamatpakalpojumiem¹⁴.

Īpaši analizējama ir arī Eiropas novecošanās tendence, kas atstāj būtisku ietekmi uz sociālekonomiskiem procesiem. Eiropā kopumā vērojamas būtiskas sociālās izmaiņas demogrāfijā. Cilvēku dzīves līmenis pieaug un kopumā sabiedrība noveco, ko ietekmē demogrāfijas procesi. Savukārt cilvēku dzīves ilguma palielināšanos nosaka jaunākie medicīniskie, tehnoloģiskie un zinātnes risinājumi, kā arī augstāks dzīves līmenis. Sabiedrības novecošanās ir viens no lielākajiem sociālajiem un ekonomiskajiem izaicinājumiem Eiropas Savienībā. Šīs demogrāfiskās izmaiņas pēdējos gados ietekmē ne tikai veselības aprūpes sistēmu, bet arī darba tirgu, sociālo drošību un pensiju sistēmu, ekonomiskos panākumus, kā arī valdību un pašvaldību budžetus.

Eurostat dati demonstrē, ka ES vidēji par 2,4% palielinājies iedzīvotāju skaits virs 65 gadiem laika posmā no 2007. līdz 2017. gadam¹⁵. Latvijā tas ir bijis nedaudz virs ES vidējā līmeņa 2,5% attiecīgajā laika posmā; Igaunijā – 2,0%; Lietuvā – 2,7%. Visstraujākais iedzīvotāju vecuma pieaugums ir bijis Maltā, kur tas sasniedzis 4,9%. Ilgtermiņa prognozes līdz 2080.gadam liecina, ka sabiedrības novecošanās būs izteikta visā Eiropā. Ja Latvijā 2014. gadā 65 gadus vai vecāki ir bijuši 19,1% iedzīvotāji, tad 2080. gadā tie būs jau 23,8%¹⁶. Savukārt, ja 2018. gadā 80 gadus vai vecāki bija 4,8%, tad 2080. gadā tie prognozēti jau 9,5%. Jāatzīmē, ka sabiedrības novecošanās Latvijā prognozēta viena no vismazākajām ES. Augstāka tā prognozēta Igaunijā, bet visstraujāk – Portugālē, Polijā, Vācijā, Grieķijā, Itālijā u.c.

¹⁴ Eiropas sociālo tiesību pilāru 20 principi: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_lv_v2_web.pdf

¹⁵ Population structure and ageing: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

¹⁶ 1 out of every 8 persons in the EU could be 80 or above by 2080: <http://www.silvereco.org/en/wp-content/uploads/2015/10/EUROSTAT-Press-release.pdf>

Latvijas attīstības tendences

Globālā konkurētspēja un ekonomika

Latvijas ekonomika ir tieši atkarīga no globālām ekonomikas tendencēm, kas lielā mērā veido arī Latvijas starptautisko konkurētspēju. Globālās konkurētspējas indeksa (GCI) reitings, ko ik gadu publicē Pasaules ekonomikas forums ir pasaulē vispārāztīts rīks valstu konkurētspējas novērtēšanai. Pasaules ekonomikas foruma publicētajā Pasaules konkurētspējas reitingā Latvija 2018. gadā ir ieņēmusi 42. vietu starp 140 pasaules valstīm. Analizējot Latvijas progresu konkurētspējā pēc vērtējuma, jāsecina, ka, salīdzinot ar 2017. gadu, Latvijas sniegums no visiem 12 pīlāriem ir uzlabojies vai palika nemainīgs 11 pīlāros un tikai vienā (finanšu sistēma) ir nedaudz pasliktinājies¹⁷.

Lielākā izaugsme, salīdzinot ar 2017. gadu bijis sadaļā VIDE, kas ietver tādus pīlārus kā "institūcijas, infrastruktūra, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju lietošana, makroekonomiskā stabilitāte. Pieaugums ir arī sadaļā CILVĒKRESURSI, kur pīlārs veselība ir palikusi nemainīga, bet pīlārs prasmes ir ar pozitīvu izaugsmi. Minimāli ir samazinājušies tādi pīlāri kā uzņēmējdarbības dinamisms un inovāciju spējas¹⁸.

Globālās konkurētspējas indekss uzrāda stabilu Latvijas ekonomikas izaugsmi, to apstiprina arī Latvijas Makroekonomiskais apskats¹⁹, akcentējot, ka Latvijas ekonomiskā izaugsme pārsniedz ES vidējos rādītājus. 2017. un 2018. gadā izaugsmes temps ir paātrinājies; IKP palielinājies attiecīgi par 4,6% un 4,8%. Izaugsmes tempa palielināšanos sekmēja situācijas uzlabošanās ārējā vidē, intesnīvāka ES fondu apguve, kā arī nodarbinātības un darba samaksas pieaugums, kas veicināja privātā patēriņa pieaugumu par 4,5%. 2017. un 2018. gads bijis arī iezīmēja strauju investīciju pieaugumu par 13,1% un 16,4% 2017. gadā. 2018. gadā turpinājusies ir eksporta tirgus attīstība, lai arī jau ir manāma izaugsmes tempa samazinājums.

Nozaru griezumā 2018. gadā būtiskākais ieguldījums ekonomikas izaugsmē bija būvniecības nozarei, kuras pieaugums par 21,9% nodrošināšana gandrīz 1/3 daļu no visas izaugsmes. Nozīmīgs devums bijis arī informācijas un komunikācijas pakalpojumiem (pieaugums par 13%), transporta un uzglabāšanas nozarei (kāpums par 5,3%), kā arī tirdzniecības un citu komercpakalpojumu nozarēm.

Tas arī atspoguļojas nodarbinātības jomā. Vairāk nekā 2/3 no kopējā aizņemto darbavieta pieauguma 2018. gadā nodrošināja divas nozares – būvniecība un IKT pakalpojumi.

Neraugoties uz 2017. un 2018. gada stabiliem izaugsmes rādītājiem, 2019. gada pirmais pusgads iezīmē būtisku ekonomikas izaugsmes tempa samazinājumu. 2019. gada II ceturkšņa IKP izaugsmes temps ir bijis vien 2,1%, salīdzinot ar 5,3% iepriekšējā gada tajā pašā periodā. Apstrādes rūpniecības izlaides apjomi 2019. gada jūnijā pēc neizlīdzinātiem datiem bija par 4,5% mazāki nekā pirms gada. Tāpat ir krities arī patēriņu cenu līmenis. 2019. gada jūnijā samazinājusies gan eksporta, gan importa vērtība. Ja būvniecības nozarē iepriekšējos divus gadus izaugsmes tempi bija ļoti strauji, tad jaunākie dati liecina, ka 2019. gadā attīstības tempi ir būtiski palēninājušies. Ja

¹⁷ Latvijas konkurētspēja pasaulē: https://www.em.gov.lv/lv/ekonomikas_attistiba/produktivitate_konkuretspeja

¹⁸ The Global Competitiveness Report 2018: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>

¹⁹ Latvijas Makroekonomiskais apskats: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/makro/makro_72-1.pdf

pirmajā ceturksnī nozare auga par 7,4% pret 2018. gada atbilstošo ceturksni, tad pieaugums otrajā ceturksnī veido vien 1%. Līdz ar ekonomisko aktivitāšu piebremzēšanos, arī nodarbināto skaita pozitīvā dinamika gada 2.ceturksnī ir apstājusies un gada griezumā nodarbināto skaits samazinājās par 0,4% jeb aptuveni 4 tūkst. Neskatoties uz to, turpina pieaugt gan nodarbinātības līmenis, gan samazināties bezdarbs. Nodarbinātības līmenis 2.ceturksnī palielinājās līdz 64,7%, kas ir par 0,3 procentpunktiem augstāks rādītājs nekā pirms gada²⁰.

Teritoriāli administratīvā reforma

Būtiskas izmaiņas reģionālā attīstībā turpmākos gadus ieviesīs teritoriāli administratīvā reforma. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas sagatavotais konceptuālais ziņojums 2019. gada 17.septembrī par "Par administratīvo teritoriālo iedalījumu" paredz neviendabīgu attīstību starp pašvaldībām, kas vēl pastiprināsies, ja netiks veikta reģionālā reforma²¹. Ziņojumā uzsvērts, ka Ir risks, ka esošo demogrāfisko tendenču situācijā saglabājos esošajam pašvaldību iedalījumam, būtiski pieaugs pašvaldību uzturēšanas izdevumu apjoms. Piemēram, Latvijas Banka 2019. gadā publicētajā diskusiju materiālā "Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?" pēc noteiktiem aprēķiniem izsaka šādu pieņēmumu: "Balstoties uz pētījumā gūtajiem novērtējumiem, iespējams aplēst potenciālo līdzekļu ietaupījumu, ko varētu sniegt pašvaldību pakalpojumu koncentrēšana iedzīvotāju skaita ziņā lielākās administratīvi teritoriālajās vienībās. Aprēķināts, kāds būtu uzturēšanas izdevumu ietaupījums, ja vidējais iedzīvotāju skaits novados būtu attiecīgi 10 tūkst., 15 tūkst. vai 20 tūkst. Potenciālais pašvaldību budžeta līdzekļu ietaupījums izglītības, sociālās aizsardzības un vispārējo valdības dienestu uzturēšanas jomā var būt ievērojams – no 17 milj. eiro līdz 130 milj. eiro gadā. Pieņemot, ka līdzīga sakarība starp iedzīvotāju skaitu novadu pašvaldībās un uzturēšanas izdevumiem uz vienu iedzīvotāju pastāv arī novērtējumos neiekļautajām funkcijām, potenciālais līdzekļu ietaupījums būtu vēl lielāks."²² Tāpat uzsvērts, ja teritorijas attīstība vienas pašvaldības ietvaros netiks plānota kopsakarībās ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem, ap kuriem veidojas augstāka ekonomiskā aktivitāte un pieprasījums pēc pakalpojumiem, radot labākus priekšnosacījumus tautsaimniecības attīstībai un iedzīvotāju dzīves kvalitātes nodrošināšanai. Tas attiecas uz efektīvu izglītības, veselības aprūpes, sociālās palīdzības, ceļu un transporta un komunālās saimniecības infrastruktūras tīkla izveidi, kā arī atbilstoši uzņēmēju vēlmēm un vajadzībām attīstīt perspektīvos saimnieciskās darbības virzienus teritorijā un attiecīgi pakārtot tiem visu veidu nepieciešamo infrastruktūru. Piedāvātais teritorijas iedalījums paredz izveidot Cēsu novadu, kurā tiktu iekļautas šādas esošās pašvaldības: Cēsu novads, Amatas novads, Jaunpiebalgas novads, Līgatnes novads, Pārgaujas novads, Priekuļu novads, Vecpiebalgas novads (skat. attēlu Nr. 1). Novadu izveidošanai ņemti vērā šādi kritēriji:

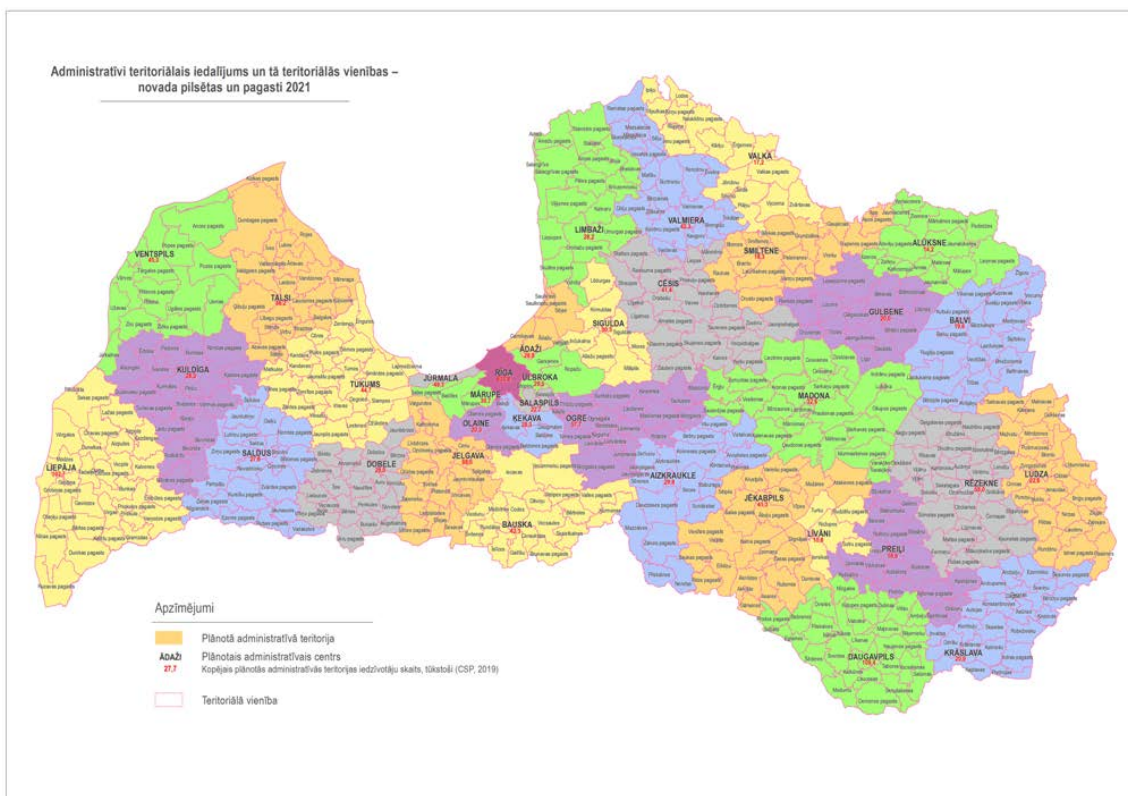
1. Teritorija ir ģeogrāfiski vienota;

²⁰ Latvijas ekonomiskā situācija: https://www.em.gov.lv/lv/ekonomikas_attistiba/ekonomiska_situacija/

²¹ Konceptuāls ziņojums "Par administratīvi teritoriālo iedalījumu": <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40477480&mode=mk&date=2019-09-17>

²² Vilerts, K., Zutis, K. & Beņkovskis, K. Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības? Latvijas Banka, 2019. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/diskusijas-materiali/DM_1-20190_lv.pdf (skatīts 26.07.2019.)

2. Novadu teritorijā ir reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centrs;
3. Pierīga ir Rīgai pieguļošās novada teritorijas, un tajās ne mazāk par 15 000 pastāvīgo iedzīvotāju;
4. Iespējama ilgtspējīga teritorijas ekonomiskā attīstība, un pašvaldībai ir spēja teritorijai piesaistīt nozīmīgas investīcijas;
5. Iespējams izveidot efektīvu izglītības, veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu iestāžu tīklu, sabiedriskā transporta un ceļu tīklu, kā arī komunālās saimniecības tīklu;
6. Teritorija ir optimāli izveidota, lai pašvaldība patstāvīgi izpildītu tai likumos noteiktās autonomās funkcijas, izņemot gadījumus, ja likumos noteikts citādi;
7. Pietiekams skolēnu skaits vismaz vienai perspektīvai vidusskolai.

Attēls Nr. 1. Administratīvi teritoriālais iedalījums un tā teritoriālās vienības – novada pilsētas un pagasti 2021. gadā²³.

²³ Konceptuāls ziņojums "Par administratīvi teritoriālo iedalījumu":
<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40477480&mode=mk&date=2019-09-17>

Cēsu novada attīstības tendences

Vērtējot Cēsu novada attīstības tendences, tika analizēti aktuālie statistikas dati, pieejamā publiskā informācija un to sasaiste ar Cēsu novada Attīstības programmas 2013.-2019. gadam izstrādātiem rezultatīvajiem rādītājiem.

Pēdējos gadus Cēsis uzskatāmi parāda izaugsmes potenciālu, ko apstiprina dažādas aktivitātes, valsts un nevalstiskā sektora iniciatīvas, kurās Cēsis ir iesaistījušās. Cēsis ir nostiprinājies kā magnēts dažādām kultūras, radošajām, sociālo inovāciju un sociālās uzņēmējdarbības, klimata pārmaiņu, iekļaujošas sabiedrības, digitālo iniciatīvu, dizaina uzņēmējdarbības u.c. iniciatīvām.

“Ja pirms dažiem gadiem, staigājot pa Cēsīm, bija tāda kā nedaudz skumja nolemtības sajūta, tad tagad Cēsis ir uzplaukušas kā skaistākās franču vai itāļu pilsētiņas, kur ir mazas kafejnīcas, maizes ceptuve, eko veikaliņš, laba kafija un arī vietas, kurās palikt. Un ar palikšanu gribētos sākt, jo to, kas tagad atvēries Cēsīs, sastapt var reti.
Signe Meirāne

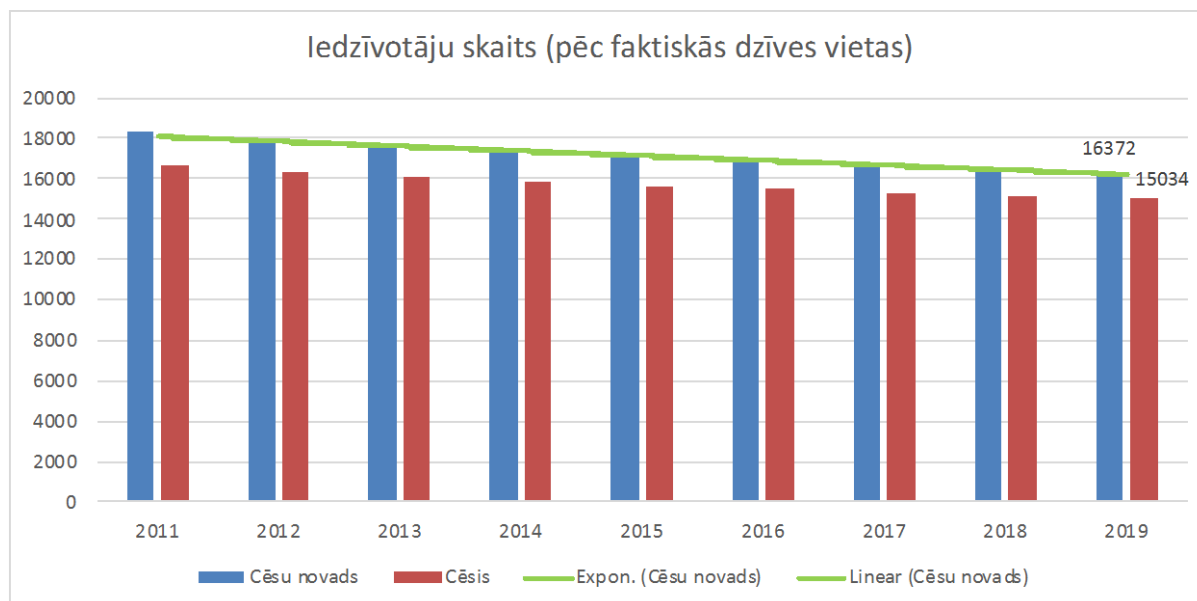
Vērtējot Cēsu novada ekonomisko potenciālu, daudz pilnīgāku ainu var iegūt, skatot to funkcionāās teritorijas ietvaros, tas ir, kopā ar piepilsētām, ko ar Cēsīm sasaista ne tikai pilsētas autobusu satiksme, bet arī kopīgs pamatinfrastruktūras lietojums. Piepilsētā dzīvo 20% iedzīvotāju un tiek radīta piektdaļa no Cēsu funkcionālās teritorijas pievienotās vērtības (tās kopējais apjoms 2017. g. 84,1 milj. EUR). Cēsu ekonomisko nozīmi apstiprina fakts, ka citi bijušā Cēsu rajona nozīmīgākie centri pēc pievienotās vērtības apjoma ir 24 līdz 50 reizes mazāki; Ieriķi (3,5 milj. EUR), Augšlīgatne (2,9 milj. EUR), Rauna (2,6), Liepa (2,5), Jaunpiebalga (1,8) un Vecpiebalga (1,7). Pēc pievienotās vērtības un iedzīvotāju skaita Cēsis ir otra lielākā Vidzemes pilsēta ārpus Pierīgas, būtiski atpaliekot tikai no Valmieras, kur radītā pievienotā vērtība ir divas reizes lielāka. Pievienotās vērtības ziņā ar 4,5 tūkst. EUR Cēsis Vidzemē ieņem trešo vietu, atpaliekot no Smiltenes (6,5 tūkst. EUR) un Valmieras (6,1). Smiltenes un Valmieras augtākie rādītāji izskaidrojumi ar šo pilsētu vadības sekmētajām mērķtiecīgajām investīcijām uzņēmējdarbības, īpaši rūpniecības attīstības veicināšanai, kas radījis vairāk darbavietu un lielāku pievienoto vērtību. Cēsis, sevi vairāk pozicionējot kā kultūras un tūrisma centru, arī investīcijas pēdējo gadu laikā vairāk orientējot šajā virzienā. Parasti atdeve no šādām investīcijām nemēdz būt tik ātra, turklāt tā ir pastarpināta un veiksmīgas darbības rezultātā atspoguļojas tajās nozarēs kā tirdzniecība, ēdināšana, izmitināšana, SPA pakalpojumi u.t.²⁴.

Tomēr Cēsu novads saskaras ar vairākiem sociālekonomiskiem izaicinājumiem. Kā pirmais un svarīgākais ir jāmin joprojām iedzīvotāju skaita kritumu. Lai arī pēdējos gados migrācijas saldo tuvojas nullei un iedzīvotāju skaita kritumam ir tendence palēnināties, joprojām ir iedzīvotāju

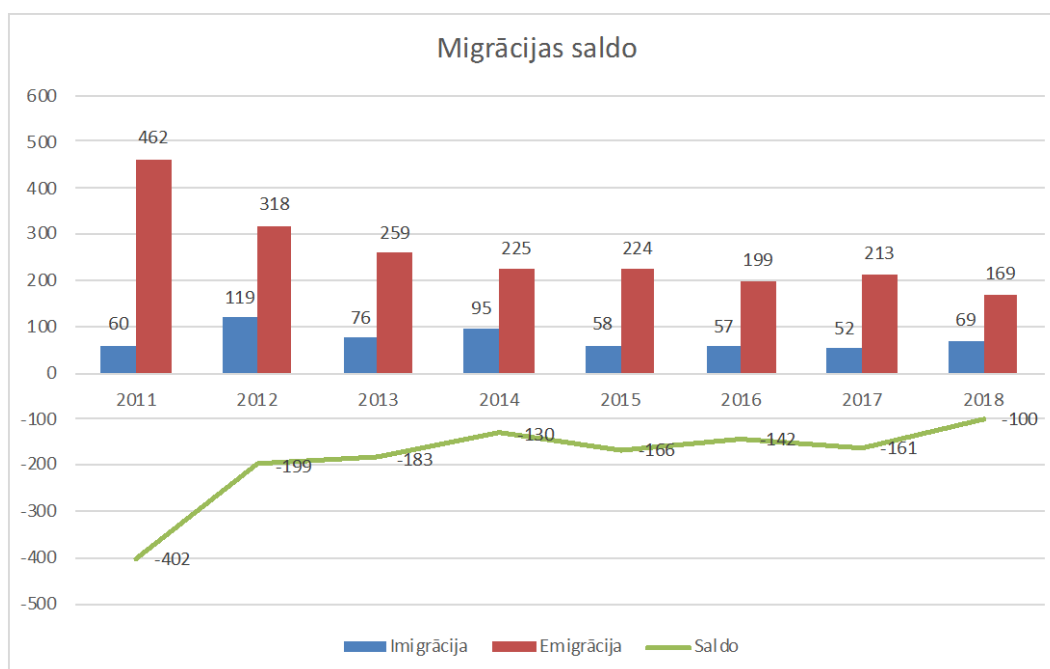
²⁴ Pašvaldības profils. Apvienotais Cēsu novads:

http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//profilis_Cesu_apvienotais_n.pdf

skaits samazinās (skat. attēlu Nr. 1 un Nr. 2). Lai arī cilvēki iekšējā migrācijā joprojām pārceļas vairāk uz dzīvi Cēsu novadā, tomēr joprojām starptautiskā emigrācija ir negatīva.

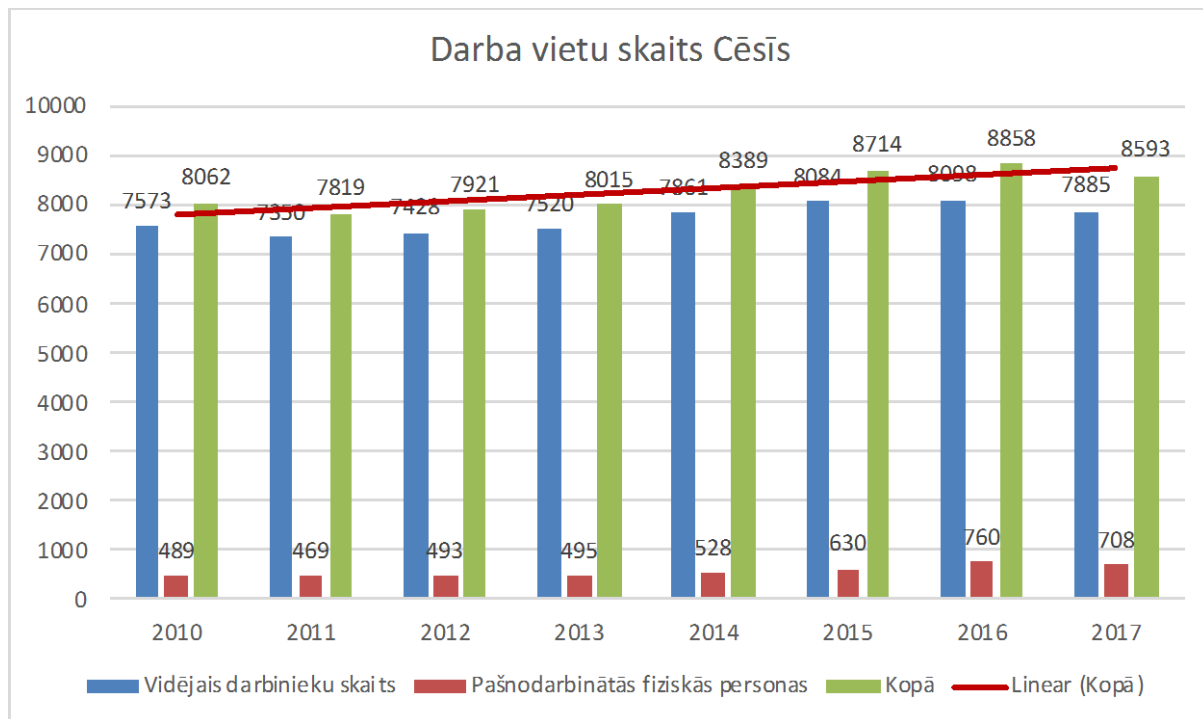
Attēls Nr. 1. Iedzīvotāju skaita izmaiņas Cēsu novadā. Avots: CSB

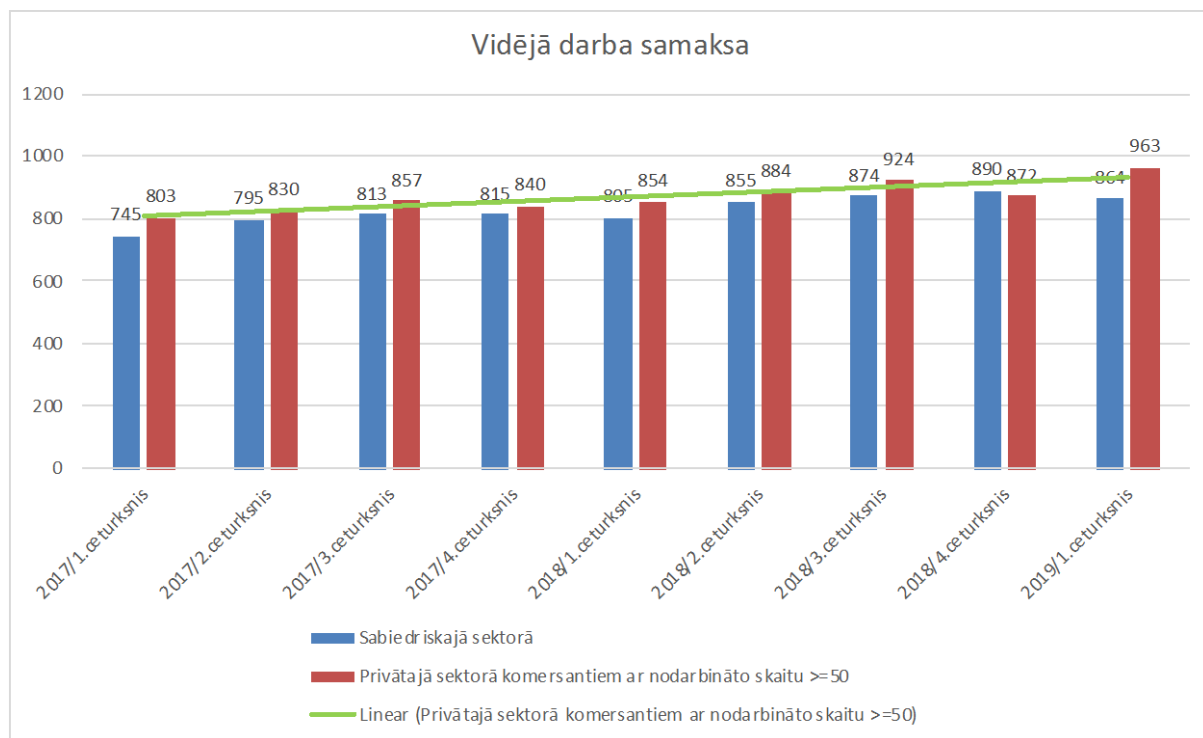
Attēls Nr. 2. Migrācijas saldo Cēsu novadā. Avots: CSB

Joprojām pozitīva tendence ir darba tirgus attīstībā. Pēdējos gados palielinās vidējā darba samaksa un darba vietu skaits (skat. attēlu Nr. 3 un Nr. 4). Pēdējie dati demonstrē arī bezdarba līmeni zem dabiskā bezdarba līmeņa, tas ir, 3,4%²⁵ 2019. gada augustā. Tikmēr valstī vidējais bezdarba līmenis ir 5,9%, bet Vidzemes reģionā – 5,6%.

²⁵ NVA statistika: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=6>

Attēls Nr. 3. Darba vietu skaits Cēsu novadā. Avots: CSB

Attēls Nr. 4. Vidējā darba samaksa Cēsu novadā. Avots: CSB

Salīdzinot, ar apkārtējiem novadiem, vidējā darba samaksa 2018.gadā ir lielāka Priekuļu novadā (911 EUR)²⁶, bet būtiski mazāka pārējos – Amatas novadā (714 EUR); Jaunpiebalgas novadā (836); Līgatnes novadā (811 EUR); Pārgaujas novadā (EUR 796). Salīdzinot vidējo darba samaksu ar Valmieru un Smiltēni, tad Valmierā tā ir būtiski augstāka (EUR 984), bet Smiltenei mazāka (EUR 858).

Attīstības programmā noteikto attīstības mērķu īstenošanas novērtējums

Cēsu novada Attīstības programma 2013.-2019.gadam izvirzīja šādas vidējā termiņa prioritātes:

- Veselības un sociālās drošības uzlabošana, kas paredz attīstīt veselības aprūpes pakalpojumus un nodrošināt to pieejamību; saglabāt un attīstīt sociālās palīdzības klāstu; veicināt sociāli atbildīgas sabiedrības veidošanos; sekmēt sporta un veselīga dzīvesveida attīstību; attīstīt veco ļaužu aprūpes pakalpojumu pieejamību.
- Konkurētspējīga izglītības vide, mūžizglītības attīstīšana, kas paredz nodrošināt kvalitatīvu izglītību; attīstīt izglītības infrastruktūru; veicināt kvalitatīvas augstākās izglītības piedāvājuma attīstību novadā; sadarbības veicināšanu un saiknes uzturēšanu starp izglītības iestādēm; izglītojamiem un darba devējiem.
- Dzīves telpas sakārtošana un dabas resursu saglabāšana, kas paredz uzlabot novada dzīves vides kvalitāti, plānojot un veidojot dzīves vidi; paaugstināt novada pievilcību un sekmēt tā dabas vērtību saglabāšanu.
- Kultūrvides un radošo industriju attīstība, kas paredz veicināt novada atpazīstamību; attīstīt radošās industrijas.
- Jaunu uzņēmumu piesaiste un esošo uzņēmumu attīstība, kas paredz veicināt uzņēmējdarbību un inovāciju attīstību novadā; nodrošināt atbalstu vietējais uzņēmējdarbībai; sadarbības veicināšanu uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanai.

Attīstības programmā noteikti vidējā termiņā sasniedzamie rezultāti, kas raksturo vidējā termiņa prioritāšu izpildi. Kopējie vidējā termiņā sasniedzamie rezultāti attiecināmi uz visām vidēja termiņa prioritātēm kopumā (skat. tabulu "Vidēja termiņa prioritāšu novērtēšanai sasniedzamie rezultāti"). Jāatzīmē, ka atsevišķas aktuālās datu kopas nav iespējams iegūt, jo to apkopošana vairs nenotiek, vai ir mainījusies metodoloģija.

Kā viens no galvenajiem kritērijiem ir teritorijas attīstības indekss, kas pašlaik ir vienīgais kritērijs, kas nacionālā līmenī mēra pašvaldības attīstību. Tajā tiek apkopoti šādi kritēriji:

- Ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.25);
- Bezdarba līmenis, %, (svars – 0.15);
- Trūcīgo personu īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā, %, (svars – 0.1);
- Kopējais noziedzīgo nodarījumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.05);
- Dabiskās kustības saldo uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.1);
- Ilgtermiņa migrācijas saldo uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.1);
- Iedzīvotāju skaits virs darbības vecuma uz 1000 darbības vecuma iedzīvotājiem, (svars – 0.05);

²⁶ Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa republikas pilsētās un novados (euro): https://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala__dsamaksa__ikgad/DSG070.px/

- Iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz vienu iedzīvotāju, euro, (svars – 0.2)²⁷.

Analizējot Cēsu novada veikspēju Teritorijas attīstības indeksā, salīdzinoši labi rādītāji ir šādos kritērijos: ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem; trūcīgo personu īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā, bezdarba līmenis. Negatīvi rādītāji ir kritērijos: kopējais noziedzīgo nodarījumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem; dabiskās kustības saldo uz 1000 iedzīvotājiem; ilgtermiņa migrācijas saldo uz 1000 iedzīvotājiem. Šie dati atsevišķi korelē ar novada attīstības programmas vidēja termiņa prioritāšu novērtēšanai sasniedzamajiem rezultātiem.

²⁷ Teritorijas attīstības indekss: http://www.vraa.gov.lv/lv/publikacijas/attistibas_indekss/

Vidēja termiņa prioritāšu novērtēšanai sasniedzamie rezultāti

Vidēja termiņa prioritāšu novērtēšanai kopējie sasniedzamie rezultāti						
Nr.	Rādītājs	Rādītāja vērtības bāze 2013. g.	Prognozētā rādītāja vērtība 2019. gadā	Datu avots	Sasniegtā rādītāja vērtība	Piezīmes un skaidrojumi
1.	Teritorijas attīstības indekss	+ 0,536 (2013.) + 0,343 (2012.)	↑	VRAA, RAIM	+0,462	Avots: VRAA Rādītājs salīdzinot 2017. gadu ar 2018. gadu
2.	Teritorijas attīstības indeksa rangs	16. vieta (starp 109 novadiem)	Uzlabojas	VRAA	18. vieta	Avots: VRAA 2018. gada rādītājs
3.	Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas pēdējo 5 gadu periodā	18918 Cēsis – 17356	1900	PMLP	18252 Cēsis – 16394	Avots: PMLP Rādītājs 01.07.2019.
4.	Bezdarba līmenis	6,30%	5,5%	NVA	3,4%	Avots: NVA Rādītājs 31.08.2019.
5.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz 1 iedzīvotāju	464,58	↑	RAIM	878	Avots: VID 2018. gada rādītājs
6.	Ieturētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa summa (EUR/gadā)	8 899 018 EUR	↑	VID	14 515 174,61	Avots: VID 2018. gada rādītājs
7.	Dabiskais pieaugums	-64	+10	CSB	-55	Avots: CSB 2018. gada rādītājs
8.	Ekonomiski aktīvās statistikas vienības	1501	1550	CSB	1663	Avots: CSB 2017. gada rādītājs (jaunākie pieejamie dati)
9.	Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācijas saldo	-183	Apturēta negatīvā tendence	CSB	-100	Avots: CSB 2018. gada rādītājs
10.	Tūristu skaits	416 000	↑	Pašvaldības dati	19 725	Avots: CKTC Lai precīzāk identificētu tūristu skaitu, ir mainīta

						metodoloģija tūristu uzskatei. Iepriekš tika uzskaitīti tūrisma objektu apmeklētāji. Pašlaik tiek uzskatīts nakšņojošo tūristu skaits.
11.	Tūristu uzturēšanās ilgums, naktis	1,4 naktis		Pašvaldības dati	1,31	Avots: CKTC 2018. gada rādītājs
VP 1 Veselība un sociālās drošības uzlabošana						
1.	Iedzīvotāju vērtējums par veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību		Vismaz 50% ar vērtējumu "labi"			Iedzīvotāju aptauju plānots veikt 2019. gada III ceturksnī
2.	Ambulatoro konsultāciju skaits Cēsu Klīnikā	50058	53000	Cēsu Klīnika	58509	Dati: Cēsu klīnika
3.	Dienas stacionāra pakalpojuma attīstība/unikālo pacientu skaits	2794	3000	Cēsu Klīnika	2581	Dati: Cēsu klīnika
4.	Ārstu skaits Cēsu Klīnikā	39	Pieaug	Cēsu Klīnika	89	Dati: Cēsu klīnika
5.	Ģimenes ārstu skaits	12	Pieaug	Cēsu pašvaldība	13	Avots: Nacionālais veselības dienests
6.	Pabalstu skaits garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanai	252	Samazinās	RAIM	29	Avots: Sociālā dienesta dati 2018. gada dati
7.	Pašvaldības budžeta izdevumi sociālā atbalsta pasākumiem uz 1 iedzīvotāju	26,17	Ir stabili/samazinās	RAIM	26,60	Avots: RAIM
8.	Sociālā atbalsta pasākumiem iztērētā summa, EUR/gadā	352 314,44	Ir stabils/samazinās	Sociālais dienests	386 055,71	Avots: Sociālā dienesta dati 2018. gada dati

						Sociālajai palīdzībai: 27 442,73 EUR, sociālajiem pakalpojumiem 107 704,34 EUR; citi atbalsta pakalpojumi 150 908,10
9.	Sociālos pakalpojumus saņēmušo klientu kopējā iedzīvotāju skaitā	2,02%	Ir stabili/samazinās	RAIM	1,38%	Avots: RAIM
10.	Iedzīvotāju vērtējums par sociālās palīdzības pieejamību	Nav veikts	Vismaz 50% ar vērtējumu "labi"	Iedzīvotāju dati	89,9%	Avots: Sociālais dienests 2019. gada klientu apmierinātības pētījums. 41,8% ir apmierināti ar dienesta darbu; 48,1% norāda "ļoti apmierināti"
11.	Dzimušo skaits	154	Palielinās	PMLP, RAIM	180	Avots: CSB 2018. gada dati
12.	Personu skaits, kam konstatēta atbilstība trūcīgas ģimenes statusam, t.sk. % no kopējā iedzīvotāju skaita	691 3,61%	Samazinās	RAIM, LM	6,44%	Avots: RAIM
13.	Iedzīvotāju vērtējums par sporta pasākumu piedāvājumu	Nav veikts	Vismaz 50% ar vērtējumu "labi"	Iedzīvotāju aptauja		Iedzīvotāju aptauja plānots veikt 2019. gada III ceturksnī
VP 2 Konkurētspēja izglītības vide, mūžizglītības attīstīšana						
14.	Izglītības iestāžu audzēkņu skaits:	964		RAIM	1043	Avots: Pašvaldības dati, Vidzemes Tehnoloģiju un

	<ul style="list-style-type: none"> - Pirmsskolas izglītības iestādēs - Vispārējās izglītības iestādēs - Profesionālās izglītības programmu realizējošās izglītības iestādēs 	2688	Ir stabili/palielinās		2601	dizaina vidusskolas dati par 2019./2020. m. gadu
		303			230 (700)	230 audzēkņi reģistrēti VTDV Cēsu nodaļā
15.	Ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars kopējo bezdarbnieku skaitā (%)	25,93%	Samazinās	RAIM	7,8%	Avots: NVA
16.	Pašvaldības budžeta izdevumi uz vienu izglītojamo, EUR	1440,16	Samazinās	RAIM	1301,39	Avots: Pašvaldības dati 2019. gada rādītājs
17.	Vasaras prakses vispārīzglītojošo skolu skolēniem	93 skolēni	Pieaug	Pašvaldības dati	120	Avots: Pašvaldības dati 2019. gada rādītājs
VP3 Dzīves telpas sakārtošana un dabas vides saglabāšana						
18.	Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, kurās veikti energoefektivitātes pasākumi	40	Palielinās	Pašvaldības dati		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
19.	Dzīvojamais fonds (mājokļu skaits)	8191 (2009. gada dati)	Palielinās	CSB		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
20.	Dzīvojamais fonds (dzīvokļu skaits daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās)	6263 (2009. gada dati)	Palielinās	CSB		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
21.	Noziedzīgo nodarījumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem	28,27 (2012. gada dati)	Samazinās	RAIM	253	Avots: CSB 2012. gada dati norāda 308 noziedzīgus

						nodarījumus uz 10 000 iedzīvotāju. 2017. gada dati – 253 noziedzīgus nodarījumus uz 10 000 iedzīvotājiem.
22.	Dabas (zaļās teritorijas) Cēsu pilsētā Vaives pagastā	665,8 ha 2773,2 ha	Ir stabils	VZS		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
23.	Centralizētai ūdensapgādei un kanalizācijai pievienoto mājsaimniecību skaits	93%	99%	Pašvaldības SIA "VINDA"		2018.gada beigās ūdenssaimniecības pakalpojumu līgumu skaits Cēsīs, Cēsu novadā ir 414 līgumi ar juridiskajām personām, 1358 līgumi ar fiziskajām personām. Pēc klientu daļas datiem 2018.gadā jauni pievienojumi: ūdensvadam – 14 mājsaimniecības; sadzīves kanalizācijai – 20 mājsaimniecības.
24.	Iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības sniegto pakalpojumu klāstu un sniegto komunālo pakalpojumu kvalitāti, %	Nav datu	Vismaz 50% vērtējums "Labī"	Iedzīvotāju aptauja		Iedzīvotāju aptauju plānots veikt 2019. gada III ceturksnī

25.	Ielu ar cieto segumu īpatsvars, %	48%	55%	Komunālā nodaļa	75%	Avots: Īpašumu apsaimniekošanas nodaļa
VP 4 Kultūrvides un radošo industriju attīstība						
26.	Ceļotāju un tūristu skaits Cēsu novadā	416 000	Pieaug	CKTC	102 403	Avots: CKTC Mainīta aprēķina metodoloģija 2018. gada dati
27.	Tūrisma informācijas centra apmeklētāju skaits	14 511	Pieaug	CKTC	14 946	Avots: CKTC 2018. gada dati
28.	Gultas vietu skaits Cēsis/Cēsu apkārtnē (blakus novados)	275/1492	Pieaug	CKTC	287/1294	Avots: CKTC 2018. gada dati
29.	Ārvalstu viesu pavadītās nakts viesnīcās un citās tūrisma mītnēs pilsētās	10257	Pieaug	CKTC	14123	Avots: CKTC 2018. gada dati
30.	Nakšņotāju skaits Cēsu novadā un apkārtnē (Amatas, Pārgaujas, Raunas, Priekuļu un Līgatnes novados) pa gadiem	36142	Pieaug	CSP	58845	Avots: CKTC 2018. gada dati
31.	Lasītāju skaits Cēsu Centrālajā bibliotēkā	4461	Pieaug	Cēsu Centrālā bibliotēka	5800	Avots: Cēsu Centrālā bibliotēka 2018. gada dati Papildus pasākumus apmeklējuši 65224 cilvēku
32.	Grāmatu izsniegamu skaits Cēsu Centrālajā bibliotēkā	155806	Pieaug	Cēsu Centrālā bibliotēka	137531	Avots: Cēsu Centrālā bibliotēka 2018. gada dati
33.	Muzeja (Jaunās pils) apmeklētāju skaits	3745	Pieaug	CKTC	7866 (+25265)	Avots: CKTC

						2018. gada dati. Dati demonstrē tikai tos apmeklētājus, kas pirkušo biļetes uz Jaunās pils kompleksu. Gan jaunās pils, gan Viduslaiku pils apmeklējumu iegādājušies 25265 apmeklētāju.
34.	Muzeja krājuma apmeklētāji	930	Pieaug	CKTC	437	Avots: CKTC 2018. gada dati.
35.	Viduslaiku pils apmeklētāji	24585	Pieaug	CKTC	30686 (+25265)	Avots: CKTC 2018. gada dati. Dati demonstrē tikai tos apmeklētājus, kas pirkušo biļetes uz Jaunās pils kompleksu. Gan jaunās pils, gan Viduslaiku pils apmeklējumu iegādājušies 25265 apmeklētāju.
36.	Vidzemes koncertzāles Cēsis pasākumu skaits/apmeklētāju skaits	Nav dati	350/150 000	SIA "Vidzemes koncertzāle" dati	2443/175676	Avots: SIA "Vidzemes koncertzāle" dati 2018. gada dati
37.	Amatiermākslas kolektīvu/dalībnieku skaits	13/442	Ir stabils	CKTC	16/594	Avots: CKTC 2018. gada dati
38.	Cēsu Kultūras centra organizētie pasākumi	129	Ir stabils/pieaug	CKTC	57	Avots: CKTC 2018. gada dati. Kopējais apmeklētāju skaits 81093

VP5 Jaunu uzņēmumu piesaiste un esošo uzņēmumu attīstība						
39.	Ārvalstu tiešo investīciju apjoms, EUR	44063060 (2009.-2014.)	Pieaug	RAIM		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
40.	Uzņēmuma ienākuma nodokļa aprēķinātā summa, EUR	10586009,98	Palielinās	VID, RAIM		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
41.	Uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāju skaits	608	Palielinās	VID, RAIM		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
42.	Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju skaits pēc darba ņēmēja deklarētās dzīves vietas	8602	Ir stabils	VID, RAIM		Ziņojuma sagatavošanas laikā nav iegūti dati
43.	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits	1464	1500	VID, RAIM	1663	Avots: CSB 2017. gada rādītājs (jaunākie pieejamie dati)
44.	Bezdarbnieku skaits	806	Samazinās	NVA, RAIM	331	Avots: NVA Dati 31.08.2019.
45.	Jaundibināto uzņēmumu skaits	98	Palielinās	UR, RAIM	92	Avots: Lursoft 2017. gada rādītājs (jaunākie pieejamie dati)
46.	Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %	Nav datu	Vismaz 50% vērtējums "Labi"	Iedzīvotāju aptauja		Iedzīvotāju aptauju plānots veikt 2019. gada III ceturksnī

Cēsu novada Attīstības programmas 2020.-2026. izstrādes gaita

Ar 2019. gada 7.februāra Domes sēdes lēmumu par Cēsu novada Attīstības programmas 2020.-2026. gadam izstrādes uzsākšanu ar darba uzdevumu, kas paredz organizēt darba grupas un sabiedrības iesaistes aktivitātes. Kopā organizētas 7 Attīstības programmas izstrādes darba grupas par tādām tēmām kā izglītība un izglītošanās vide, jaunieši pilsētvidē, uzņēmējdarbība, tūrisms, kultūra, sociālā vide un drošība. Atsevišķs ziņojums sagatavots novada Domes deputātiem. Ikvienā no darba sanāksmēm figurēja trīs horizontālie virzieni - **cilvēks** (iedzīvotājs, skolēns, seniors, uzņēmējs, klients u.c.), **infrastruktūra** un **pārvaldība**. Darba grupās kopā piedalījušies 122 iedzīvotāju.

Darba grupās ir izkristalizējušies galvenie aspekti un atslēgas frāzes (skat. attēlu "Kā domāt par Cēsu attīstības vīziju?"), kur galvenais fokuss ir vērsts uz iedzīvotāju iesaisti, inovāciju un dažādu jauninājumu ieviešanu, veidojot tādu pašvaldību, kas ir kā gravitātes centrs jaunām idejām, cilvēkiem, talantiem, aktivitātēm un viesu uzmanībai.

Attēls. Kā domāt par Cēsu Attīstības vīziju?

Jāatlaiž pagātne, jāuzdrošinās būt pirmajiem	Novads ar harizmu	Meklēt tīras līnijas, atcerēties sākumu, vienkāršot sarežģīto
Cēsis veidot kā GRAVITĀTES CENTRU - pievilkties un netīkt prom	Viens cilvēks mazpilsētā VAR mainīt lietu kārtību. Attīstība sākas ar	Programma – novada sapņu un ideju attēlojums.
Inovatoriem (t.sk., pašvaldībai) jāstāv ar stingru mugurkaulu	Pilsēta kā platforma	Iesaiste kā pamatvērtība

Galvenie secinājumi un kopsavilkums no iedzīvotāju iesaistes pasākumiem:

Cēsis un izglītība

- **Cilvēcīga izglītība** - ietver iespējas rast domu biedrus, nodrošina satikšanos, iespēju sevi piepildīt caur interesēm, darīšanu un praktizēšanu, domāšanu,
- **Iekļaujoša izglītība** - nodrošinātas ikviena vajadzības neatkarīgi no ģimenes situācijas, situētības, kustību vai garīgās attīstības vajadzībām, vecuma, dzimuma, vajadzībām utt.

- **Mūsdienīga izglītības infrastruktūra** – moderna, piemērota, pieejama, aprīkota, digitāla, tādās, kas iedvesmo radošumu un sadarbību,
- **Mūž - izglītība** - tām jābūt apvienojamām ar darbu (darbspējas vecuma cilvēkiem) un ģimenes vajadzībām,
- **Izglītošanās ir process** – atbalsts kļūdu pieļaušanai, iedrošinājums realizēt idejas, projektus, iniciatīvas – skolā, dzīvē, pašvaldībā.

Cēsis un drošība

- **Patiesa drošība** - drošība veicina dzīves vides kvalitāti, tāpēc mums jātiecas uz īstu drošības sajūtu ikvienam, nevis uz sarūkošiem noziedzīgo nodarījumu skaitļiem,
- **Sadarbīga drošība** - skaidras lomas valsts un pašvaldības iestādēm, sadarbība to kontrolēšanā, sistemātiskas darba grupas un kopīgas darbs ar skolām, ģimenēm, sociālo dienestu, bāriņtiesu, probācijas dienestu u.c. iesaistītām pusēm,
- **Prevencija kā drošības pamats** – programmas, saturīga laika pavadīšana, brīdināšana, skaidrošana, izglītošana, iesaiste. Vienaldzības izskaušana sabiedrībā,
- **Drošības infrastruktūra un resursi** – videonovērošana pilsētvidē kā rīks, tehnoloģiskie resursi, droša pilsētvide (apgaismojums, ielas, skolu apkārtnes), pietiekoši cilvēkresursi.

Cēsis un kultūra

- **Iesaistoša un *sadarbīga* kultūra** – nepieciešama spēcīga kultūras organizāciju, biedrību un darboņu saikne ar kultūras darbiniekiem, iestādēm, pašvaldības īstenotajiem pasākumiem,
- Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss kā **kopīgs mērķis**,
- **Mūsdienīga kultūra** – stiprināt modernās mākslas lomu, mākslas festivālu klātbūtni,
- **Organizēta kultūra** – skaidra pārvaldības vīzija un struktūra, kultūras padome kā instruments un nozares pārstāvniecība, mainīgs padomes sastāvs,
- **Klātesoša kultūra** - pilsētvidē, ielās, laukumos, krustojumos, parkos,
- **Izglītota kultūra** – stiprināta kultūras izglītības joma – gan profesionālajās skolās, gan interešu izglītībā, gan sabiedrībā kopumā,
- **Kultūras infrastruktūra** – atbilstoša vajadzībām, ērta, pieejama ikvienam.

Cēsis un sociālā vide

- **Atbalstoša sociālā vide** – dziļa izpratne par katru cilvēku (senioru, ģimeni ar maziem bērniem, cilvēkiem ar invaliditāti vai garīgās attīstības traucējumiem, audžuģimeni, jauniēti u.c.) un atbilstošs atbalsts, pakalpojumi, speciālisti. Sabiedrībā balstīti pakalpojumi,
- **Pieņemoša sabiedrība** – sabiedrība kura izprot dažādību un vajadzības, pieņem un nenosoda. Ikviens – draugs, ģimene, kaimiņš, uzņēmējs, paziņa, asistents, darbinieks, skolotājs – kā atbalsta persona. Informācijas pieejamība un izglītošana. Nevalstiskā sektora un brīvprātīgā darba lomas stiprināšana,
- **Vide, kas *iespējo*** – ikvienam sabiedrības loceklim ir sapņi, vēlmes, vajadzības, griba. Jādara vide, kurā cilvēks ar vajadzībām var socializēties, izglītoties, strādāt, pārvietoties (!), sazināties, radīt pievienoto vērtību,
- **Sociālās vides infrastruktūra** – pielāgotas telpas veselības un izglītības iestādēs, pakalpojumu centros, tirdzniecības vietās, pielāgota pilsētvide.

Cēsis un uzņēmējdarbība

- **Ilgtspējīga uzņēmējdarbība,**
- **Digitāla un radoša uzņēmējdarbība,**
- **Atbalstoša uzņēmējdarbības vide** - konkursi jaunajiem uzņēmējiem, telpu pieejamība uzņēmējdarbības uzsākšanai, koprade, izglītošanās iespējas uzņēmējiem, dalīšanās pieredzē un tīklošanās,
- **Uzņēmējdarbības infrastruktūra** - telpu un teritoriju pieejamība uzņēmējdarbībai.

Kopsavilkums un secinājumi

1. Globālā ekonomikā un sociālās struktūras, tajā skaitā publiskā pārvalde piedzīvo strukturālas izmaiņas, kam var būt ietekme uz Cēsu novada attīstības tendencēm, ņemot vērā līdzšinējās Cēsu novada attīstības perspektīvas.
2. Gaidāmais Brexit, starptautiski politiskie un ekonomiskie notikumi, Eiropas Savienības nestabilitāte tuvākajā laikā var ietekmēt Latvijas eksportspēju un konkurētspēju, kam jau tagad redzamas pirmās pazīmes. Latvijas ekonomikas lejupslīde, īpaši Brexit, negatīvi ietekmēs Vidzemes reģiona uzņēmējdarbības vidi, kam būs ietekme uz nodarbinātību un nodokļu ieņēmumiem.
3. Klimats un ekoloģija ekonomiku un sabiedriskās norises var drīzākajā laikā ietekmēt tikpat spēcīgi, cik globālā politiskā un ekonomiskā nestabilitāte, tādēļ attīstības plānošanā šie aspekti nav ignorējami, bet akcentējami kā ilgtspējas pamats.
4. Teritoriāli administratīvā reforma nodrošinās Cēsu novada un apkārtējo novadu sociālo un ekonomisko kohēziju, kas var arī vidējā termiņā kavēt Cēsu pilsētas attīstību.
5. Līdzšinējā īstenotā attīstības politika ir nodrošinājusi pakāpenisku, bet ilgtspējīgu Cēsu novada attīstību. Lai nodrošinātu novada nepārtrauktu attīstību, nepieciešams turpināt iesākto attīstības ceļu, kas balstās zināšanu, radošuma, pieredzes un kultūras ekonomikas attīstībā un izglītotas un prasīgas sabiedrības izaugsmē.
6. Kopumā Cēsu novads ir sasniedzis vidēja termiņa attīstības mērķus, tomēr ir jārisina iedzīvotāju skaita stabilizācija, ko var nodrošināt jaunu darba vietu radīšana, mūsdienām atbilstošas darba vides attīstība, veicinot jaunas nodarbinātības formas, dzīves telpas pieejamības nodrošināšana, aktīva un atraktīva pilsētvide, bagātīga kultūras dzīve un mobilitāte.
7. Nepieciešams diversificēt ekonomikas nozaru attīstības perspektīvas, veicinot zināšanu ietilpīgu nozaru attīstību un inovāciju ieviešanu uzņēmējdarbībā.
8. Nepieciešams uzlabot investīciju klimatu novadā; tajā skaitā nepieciešama pašvaldības klientu servisa nepārtraukta uzlabošana.
9. Cēsu novads ar savu attieksmi, publisko tēlu un attīstības ambīcijām demonstrē globāli domājušas un atbildīgas pašvaldības attieksmi, tādēļ attīstības plānošanas viens no aspektiem ir ANO Globālās attīstības mērķi, tādējādi īstenojot ilgtspējīgu attīstības politiku.
10. Cēsu novada attīstības plānošanā kā horizontālā prioritāte un attīstības perspektīvas kodols ir **cilvēks, pārvaldība un infrastruktūra**, kur cilvēks ir visas attīstības pamats; atvērta un caurskatāma pārvaldība ir rīks attīstības mērķu nodrošināšanai; infrastruktūra ir līdzeklis pilsētvides attīstībai, uzņēmējdarbības izaugsmei un inovāciju īstenošanai.